

Albínogyilkosságok Tanzániában

A Kizeza nevű falu Zukuma-kultúrscsoportjának táncosnői és táncosai egy kiemelkedő fa árnyékában gyülekeznek, nem messze a futballpályától. Kis és nagy dobok kilométernyi távolságra hallhatóan adnak hírt a küszöbön álló fellépésről. Amikor a 150-200 falulakó nagy félkört alkot a döngölt földből kialakított színpad körül, megkezdődnek a formációs táncok. Egyre vadabbá válnak a mozgások és a kiáltások. Egyre gyorsabban peregnék a dobok. Egy jó órával később, az előadás végén a táncsoport két legerősebb férfit két és fél méter hosszú pithont emel ki egy faladából. Az óriáskígyó nagyon elevenen és vesztélyesen tekereg. A kígyóval végzett tánc fejezi be az előadást, amelyhez semmilyen turisztikai jelleg nem tapad. A helyi művészek ingyen lépnek föl, a hagyományos táncban lelt örömük okán.

„Interaktív politikai színházat csinálunk a Zukuma-táncosokkal”, tájékoztat Benjamin Mgonzwa. A 36 éves színész, pantomimművész és rendező a 2000 lakosú Kizeza faluban él, a Mwanza nevű nagyváros felé vezető országút mentén, messze távol Tanzánia turisztikai célpontjaitól. Korábban hét évet Németországban élt. „Sok dobszakkört vezettem iskolákban”, meséli. „Amikor visszatértem Tanzániába, szembesültem az albínók nyomorúságával. Védtelenek, teljesen tehetetlenek, babonás emberek üldözik és megölik őket világos bőrük miatt.”

Benjamin Mgonzwa cselekedett. Anyagi támogatást szerzett németországi barátaitól. Aztán a falujabeli Zukuma-táncsoporttal együtt létrehozta a *Community-színház az albínók meggyilkolása ellen* nevű programot. „Üzenetünk – Hagyjátok élni az albínókat! – szíven találta a sok száz nézőt”, mondja, majd így folytatja: „Tanzánia összes egyházainak papjai minden vasárnap prédikálnak az albínogyilkosságok ellen, s a muszlim lelkészek ugyanezt teszik a pénteki imákon, de a papok szava többnyire csak az emberek fejéhez jut el.” A fejtől a szívig – nagyjából ez a leghossz-

zabb út a világegyetemben, főként akkor, ha arról van szó, hogy az embernek meg kell változtatnia viselkedését a fenyegetettség, a stressz és az életveszély helyzetében. Ezért idézte emlékezetébe Benjamin a brazil színházi veteránt, *Augusto Boalt* (1931-2009) és annak *Community-Theater*-ét, azt a színházi irányzatot, amely az 1970-es és 1980-as években népszerű volt Németország akkori béke-mozgalmában: Színpadul a járda vagy egy metróállomás szolgál. A színészek egy a nézők számára ismert konfliktust adnak elő – majd egy dzsóker, aki a szereplők és a közönség között helyezkedik el, megkérdezi a nézőket, milyen megoldásokat tudnak elképzelni a drámaian ábrázolt problémára. „Vágják le az albínó kislánynak még a bal karját is?”, kérdezte dzsókerként Benjamin Mgonzwa a kizezai előadás után. „És lám, bekapcsolódtak, a megszólítottak közbeléptek. A végén egyre világosabbá vált a nézők számára, hogy határozottan védelmükbe kell venniük az albínókat.”

Az albínók elleni gyilkosságok Tanzánia északi részén, a Victoria-tó környezetében, a Mwanza nevű ipari város sűrűn lakott régiójában a leggyakoribbak. Ott dolgozik a város egyik buszpályaudvarán *Johana Mabuja*, kereken napi egy dollárt fizetésért. Fél. „Az embereket tuszkolom be a *dala-dalákba*, a kisbuszokba”, mondja a nőtlen férfi, és hozzáteszi: „Ez nehéz munka, mivel szinte semmit sem látok. Azonkívül túlságosan ki vagyok téve a napnak és a pornak.” Johana Mabuja albínó. Az egyik kocsma árnyékos zugában, a tűző közép-afrikai naptól védve meséli aztán a 42 éves férfi: „Mwanzába menekültem, mert a nagyvárosban nagyobb biztonságban van az életem. Korábban falun éltem anyámmal és a rokonaimmal. Ez túlságosan veszélyessé vált.” Johana ama kb. 200 000 tanzániai közé tartozik, akik az albinizmus nevű génhiba hordozói: gyenge a látásuk, világos a bőrük. Az olyanok számára, mint Johana Mabuja, ez életveszélyes kombináció.

„Nap betegített meg”, mondja a vöröses szőke, göndör hajú férfi. Pontosabban nem ismeri a dolgot. De nem egyedül a napsugárzás jelent életveszélyt számára és a hasonlóké számára, hanem mindenekelőtt számos polgártársa. Johana a Mwanzától délre lévő nyomoroggyedben él. Esténként függőlakatokkal zárkózik be, mert nem bízik a szomszédaiban: „Meg kellett tanulnom, hogy idegennek ne nyújtsak többé kezet, mert lehet, hogy kést rejteget, és levágja a kezemet”, mondja. Az állandó fenyegetettség magányba kényszeríti. A városi közigazgatás segélyvonalat hozott létre az albínók számára, csakhogy „a központ éjszaka kikapcsol, és a sötét órákban az ember ott áll segítség nélkül”, mondja Johana.

Megnézzük az egyszerű sörözőben velünk szemben ülő férfi kezét: fehér és rózsaszínű, akárcsak a miénk, de tele van varas sebekkel, továbbá terjedelmes szemölcsökkel és más bőrelváltozásokkal, amelyeket Európában eltávolítana a bőrgyógyász, hogy megelőzze a bőrrák kialakulását. De Johana szegény, költségvetésében egy fillér sincs kézkrémekre. Viszont szívesen venné, ha lenne mobiltelefonja: „Akkor legalább föl tudnám hívni az anyámat és a nővéremet.” Nővére szintén albínó. „Talan eljut a kormány által fiatalok számára létesített menekülttáborba, ha túl nagyvá válik a veszély”, reménykedik Johana. Amióta három évvel ezelőtt megkezdődtek az albínók elleni gyilkosságok, Johana nehéz életet él. „Életem tele van félelemmel”, mondja. Vasárnaponként elmegy a katolikus misére, ez valami vigaszt nyújt neki. „Szenvedek, mivel magányosan élek, távol a családomtól.” Arra a kérdésre, van-e valami öröm is az életében, azt feleli: „Igen, amikor reggelként érzem az erőt, hogy belevágjak egy új napba.”

Miért a sok albínogyilkosság? *Jacob Bulengela* televíziós újságíróként dolgozik Mwanzában, egy helyi adónál: „Emlékszem, körülbelül tíz évvel ezelőtt a *shinyangai* régióban, tehát itt a közelben, bűnözők hajtóvadászatot indítottak a kopasz férfiak ellen,

hogyan rendkívül erős szerencsefétisekhez jussanak. Továbbá állandó veszély fenyegeti az idős, egyedülálló, vörös szemű nőket.” (A vörös elszíneződés attól van, hogy évtizedeken át füstös főzőkúnyhókban, faszéntűzhelyeken főznek.)

Vagyis arról a „bűnbakmechanizmusról” van szó, amelyet a Bibliából is ismerünk, és amelyet a francia kultúrakutató és teológus, René Girard (sz. 1923), valamint a svájci jezsuita, Raymund Schwager (1935-2004) dolgozott fel elemző módon. Jacob Bulengela „bűnbaktetteknek” tartja a boszorkányként megbélyegzett idős nők elleni bűncselekményeket. Az üldözött albínók esetében azonban ajánlatosnak látszik elemezni a mwanzai régió gazdasági állapotát is.

A Victoria-tó körüli termékeny vidék teljesen betagozódott a globális kapitalista piacgazdaságba. „Korábban két, indiai kézben lévő halfeldolgozó üzem volt Mwanzában – ma hét van”, mondja Bulengela. A mwanzai repülőtéren van Közép-Afrika leghosszabb – „eredetileg katonai célokra készült” – fel- és leszállópályája. Erről a reptérről indulnak minden este nagy orosz és ukrán Antonov teherszállító gépek a Victoria-tóból származó, filézett sügérekkel. Az ún. Victoria-sügér azonban nem őshonos a kereken 69 000 km² felületű édesvízben, hanem importált színes sügerről van szó, amely kiszorítja a honos halfajtákat, és tönkreteszi a tó ökológiai egyensúlyát. Afrikai halászok ezrei szolgálják ki az indiai halüzemeket Mwanzában – de fogásuk egyre kisebb. Egyes kétségbeesett emberek ekkor arra az ötletre jutnak, hogy különösen hatékony szerencsehozóra van szükségük. És ha aztán egy hírhedt boszorkánydoktor a költséges konzultáció során áhitatosan kijelenti, hogy a szerencsétlen halász megmentése és gyors meggazdagodása érdekében arra van szükség, hogy egy albínó világos hajzatát szőjék bele a halászhálóba, akkor az illető felbérel egy bűnözőt, s egy albínó élete máris veszélyben forog. Mert a „boszorkánydoktorok”, vagyis bűnöző varázslók játsszák a főszerepet a védtelen albínók elleni barbár ember vadászatban, ők adnak megbízást albínók elleni gyilkosságokra. Ők képviselik a fekete mágiát, a fekete vudu helyi változatát. Szemben állnak velük a hagyományos gyógyítók, akik felelősségteljesen gyakorolják a fehér mágiát, a fehér vudu helyi formáit, s a testi-lelki szenvedők meggyógyítására törekszenek.

A Victoria-sügér mellett az arany a második csapás a Victoria-tó régiójában: A száz kilométerre délre fekvő Geitában található Kelet-Afrika legkiadósabb aranybányái. Már a német gyarmatosítók megkezdték a kitermelést, 1910-ben. Ma a világon a legnagyobb aranybányakonzern, a kanadai *Barrick Rt.* uralja az ágazatot. Kelet- és Közép-Afrikából érkező aranyások ezrei keresik szerencséjüket saját szakállukra Geita rendkívül bizonytalan tárnáiban, a törvény által szabad prédának minősített területeken. A bányászati multi, a Barrick viszont *Tulawaka*, *Buzwagi* és *Bulyanhulu* sok száz négyzetkilométer kiterjedésű, magas kerítéssel tökéletesen elzárt fejteit ellenőrzi. „A *Barrick Company*-nek saját repülőtere van; ami aranyat ezek kivisznek, az kibújik a Tanzániai Köztársaság ellenőrzése alól”, tájékoztat Jacob Bulengela.

Benjamin Mgonzwa a geitai szabadegyházi gyülekezet támogatásával szervezte meg a bányásztelepülésen az egyik színházi akciót a szorongatott albínók védelmében. Az ott élő aranykeresők között ugyanis megtalálható a bűnöző boszorkánydoktorok „kuncsaftjai”, akik albínók ujjai-ból állítanak elő „hatásos” fétiseket – hogy kikényszerítsék a nagy aranyleletet az aknában. A tévés újságíró, Jacob Bulengela, aki adventistaként hitéből fakadóan élesen elítél minden varázslást, megmagyarázza: „A kis magánbányászok egész Közép-Afrikából érkeznek, Kongóból, Ruandából, Kenyából. Nap mint nap az életüket kockáztatják a biztosítás nélküli aknában. Alig vannak tartalékaik. Ha nem találják aranyat a mélyben, hamar oda a pénz, és éppígy a hitel is az ismerősök körében. Akkor aztán az éhezés következik, és terjed a kétségbeesés. Ez a szükséghelyzet űzi a kétségbeesett aranyásokat a varázslókhoz, akik albínó-fétiseket ajánlanak megmentésül.”

Ha a rizsföldek és a trópusi gyümölcsfák termékeny vidékének göröngyös, poros útjain haladunk, egyedül álló, hagyományos kerek kúnyhók ötlenek szemünkbe. Ha a tetőcsúcsra fehér követ, kagylót vagy csontokat erősítettek, akkor ez annak a jele, hogy hagyományos gyógyító működik ott. *Maniele Elias Mgonzwa*, Benjamin apja is ilyen gyógyító, de előzőleg negyven éven át az *Afrikai Anglikán Egyház* mozgó evangélistájaként dolgozott. Az idős férfi és felesége örül az *ibondói* félreeső tanya parasztudvarába érkező látogatósnak. Tiszteletünkre *Maniele Alias*

levág egy tyúkot, amelyet zöldséglevésben főz meg, s aztán nyugodt áhítattal fogyasztjuk el. A két öreg tizenegy unokát nevel fel, köztük számos AIDS-árvát. A nagycsalád halottait rögtön a lakóépület mögött temették el. A magántemető csendes liget, dús füvel és sárga-lila virágokkal. A levegőben lepkék táncolnak.

Diana nevű lányuk támogatja az idős házaspárt a túlélés mindennapi munkájában. Dianát öt gyerekével együtt elhagyta a férje. *Maniele Elias* kivezet minket a kis földekre, amelyeket vegyes kultúrával művel meg: manióka, édesburgonya, földimogyoró, kukorica, bab, padlizsán. Gyógynövényeket is termeszt. „Bűncselekmény, amit a boszorkánydoktorok művelnek az albínókkal”, mondja az idős férfi. „Minden emberi élet szent!” Nagy haragja: „Minden gyógyítónak kötelessége tisztelni az életet, és jót tenni – ettől senkinek sem szabad eltérnie. A boszorkánydoktorokkal azonban nem lehet beszélni. Az ő szemükben ugyanis a gyengék élete semmit sem számít, mivel a kapzsiság mozgatja gyilkos praktikáikat.”

Angelina Chuma, a filigrán albínó hölgy vezető Mwanzában a *Tansania Albino Society*-t. Ő mondja: „Foglyokként élünk, senki sincs, aki megvédene minket.” Erős ablakrácsokkal ellátott irodájában a legújabb áldozatok nevét tartalmazó lista függ a falon. *Angelika* ismeri a történetüket. Egy 15 éves kislányról beszél, akit éjszaka otthonában támadtak meg, és öltek meg a felbérelt gyilkosok. Aztán beszámol olyan nőkről és férfiakról, akiknek előzetes figyelmeztetés nélkül levágták az egyik karját. „Az albínók ma már egyetlen ismeretlennek sem nyújtanak kezét.” Ha egy elhunyt albínót eltemetnek, hullarablók éjszaka kiássák, és ellopják a holttestet. „Betonlapok alá kell temetkezniük”, mondja keserűen. Mindazonáltal a tanzániai állam tesz valamit: *Jakaya Kikwete* államelnök tüntetően adoptált egy 14 éves albínó lányt. Az igazságszolgáltatás a legszigorúbb büntetéssel fenyegeti a boszorkánydoktorokat. „De *Vicky Ntetema* újságírónőnek, aki a *BBC East Africa* irodáját vezető Dar es-Salaamban, 2009 óta minden éjszaka máshol kell aludnia, mert a tanzániai nyilvánosság elé tárta az albínogyilkosságokat, s ezért halállal fenyegették meg a boszorkánydoktorok.”

Zacharia, *Angelina* helyettese az önszegélyező szervezetben, vallásos férfi. Azt mondja, hogy Isten segíti az

üldözött albinókat: „Sosem hagy cserben minket!” Majd így folytatja: „Nekünk, albinóknak együtteset kellene alakítanunk, pont olyat, mint Kongóban a kerekes székes zenészek. Akkor aztán lennének fantasztikus fényképek, talán híresekké válnánk, és akkor az egész világnak elmondhatnánk, mi történik velünk.”

Késő délután van, a hajnali derengésben kezdődött munkanap vége. Dobok hívják össze az embereket. Benjamin Mgonzwa egy országút melletti buszmegállóban szervez interaktív színházat a megfélemlített albinóknak. Ő maga alakítja – forgó szemekkel és hatalmas hangon – a dzsókert. A közönség bekapcsolódik. Falusiak százai lesznek tanúi: az előadásban gyalázatos bérgyilkosokat alakítanak a színészek; jól táplált politikusok varázslás segítségével akarják javítani választási eredményüket; varázslók ígérik kétségbeesett embereknek, hogy lehozzák nekik a csillagokat az égről. Benjamin közvetlen kérdésekkel avatkozik be a mozgalmas történetbe: „Mit csinálsz te az albinó-testrésszel?” „Miért akar a va-

rázsló ilyen sok pénzt?” „Ki védi meg az albinókat a gyilkosoktól?” És egészen biblikus módon: „Őrizője vagyok én a testvéremnek, a nővéremnek, a szomszédomnak?” Végül pedig fölteszi a legfontosabb kérdést: „Mit tehetünk mi itt a faluban az üldözöttekért?”

A szerepjáték üzenete megérkezik – a fejekbe és a szívekbe. Benjamin Mgonzwa, a rendező később kimerülten mondja: „A végén tudták a nézők, miről is van szó. És megértették, hogy beavatkozásukkal tudnak segíteni, sőt életet tudnak menteni.” – Ez jó hír a halálosan megfélemlített albinók számára.

*

Az *albinizmus* oka egy génhiba; mivel a testből hiányzik a melanin nevű festékanyag, a bőr és a szőrzet fehér. A fekete-afrikaiak 2,9-4,5%-ában van jelen ez a génhiba, az európaiak körében 1,4% az arány. A génhiba kiváltójának a vérrokonok évszázadokon át folytatódó házasságát tartják.

Az *albinók* szélsőségesen fényérzékenyek. A napsugárzás rendkívüli

módon megterheli bőrüket, sérüléseket, felhólyagosodást, másodfokú égési sebeket – és bőrrákot okozva.

Az *albinó csecsemő* gyakran rossz előjelnek számít az afrikai társadalmakban, ezért sokukat rögtön a születés után megölik. Az albinók és feketék közötti házasság csaknem kizárt. Mivel érzékeny bőrük miatt nemigen lehet használni az albinó gyerekeket a mezei munkákban, ezért félreeső vidéki régiókban gazdasági hátrányt jelentenek.

Tanzánia az albinógyilkosságokkal került az újságok címlapjára. 2007-ben ötven gyilkosságot regisztráltak, de a nyilvánosságra nem került esetek száma ennél sokkal nagyobb lehet. 2009-ben több száz embert zártak börtönbe ilyen bűncselekmény miatt. Hét albinógyilkosra halálos ítéletet szabtak ki, de nem lehet tudni, hogy végrehajtották-e.

Elisabeth Zoll
és Thomas Seiterich

Forrás: Publik-Forum, 2011/3

Halálos fenyegetés az automatánál

Alejandro Solalinde küzdelme a menekültekért

Ez a férfi egy aszkéta, s ugyanakkor egyenesen bibliai formátumú harcosa az igazságosságnak. A neve *Alejandro Solalinde de Guerra*, katolikus pap Mexikóban, abban az országban, amelyet régóta gyilkos bandaháborúk zilálnak szét. Nemigen beszél önmagáról és szokásairól, mert a túl nagy nyíltság veszélyeztetné az életét. De Solalinde különben is tartózkodó, nem teszi témává önmagát, teljesen feladata mögé rejtőzik. „A délnyugat-mexikói menekültek lelkipásztori gondozásának püspöki megbízottját” és a *Hermanos del Camino* („Az út testvérei”) nevű menekültotthon megalapítóját 2007 óta fenyegetik a meggyilkolással *Ciudad Ixtepec*-ben. Ez a pap, aki állhatatosan szembeszáll a szervezett bűnözéssel és a bérgyilkosokkal, nemzetközileg is jelképes alakká vált. A médiumok feltételezik, hogy menekülőben van a drogmafia és az általa megvásárolt politikusok halálos fenyegetései elől. Ő maga „hosszúra tervezett külföldi utazásról” beszél, amelynek „vége az lesz, hogy visszatér hazájába”.

„65 éves vagyok, és 36 éve vagyok pap”, meséli az Amnesty International által a YouTube-on közzétett rövid portréjában. Többet nem mond magáról, hanem a munkájáról beszél, amelyet „a legszegényebbekkel és legsebezhetőbbekkel végez, az USA felé úton lévő menekültekkel, akiket a mexikói drogmafia ezrével hurcol el, és gyilkol meg vagy taszít rabszolgaságba”.

A mexikói püspökök megparancsolták neki, hogy átmenetileg hagyja el az országot, hogy meg ne gyilkolják.

Alejandro Solalinde engedelmeskedik. És védekezik. Az amerikai tv-ben szemére veti két politikusnak, Oaxaca és Veracruz szövetségi államok exkormányzóinak, Ulisses Ruiznak és Fidel Herrerának, hogy az ő megölését szorgalmazzák, és módszeresen „a gyűlölet léghőjét” teremtik meg vele és a szegénységből menekülőkkal szemben. Állítólag 300 000 euró vérdíjat tűztek ki a fejére. Ezzel kapcsolatban Solalinde egy jegyzetfüzetet emel a magasba, és fenyegetően kiáltja a kamerába: „Minden tényt följegyeztem.”

Ciudad Ixtepecben jobboldali csoportok arra szólítanak föl, hogy az emberek mérgezett ételt adjanak a kolduló menekülteknek. Amikor 2012 áprilisában meggyilkoltak egy helybeli lakost, a bandák hajszát indítottak a menekültek ellen. Solalinde beszélt a meggyilkolt anyjával. Bátran bizonyította a menekültek ártatlanságát, és ő maga vállalta a meggyilkolt temetési szertartásának végzését. Csak a gyászolók elszánt beavatkozása akadályozta meg, hogy két bérgyilkos megölje Solalindét a temetőben.

Mexikóban nemzeti vita bontakozott ki arról, az állam, a hadsereg és a rendőrség miért mutatkozik képtelennek arra, hogy megvédje Solalindét és más papokat, apácákat és polgárjogi harcosokat. Solalinde májusban egy pénzkidató automatánál tudta meg, hogy életideje lejárt: „Egy ismeretlen férfi szólított meg, és azt mondta, hogy bérgyilkosaimat már felfogadták és kifizették.”

Eugen Albert